תלמוד ירושלמי
(מנוקד ומפוסק על ידי דן בארי)

סדר מועד

מַסֶּכֶת תַּעֲנִית פֶּרֶק ב

[תַּעֲנִיּוֹת ב,א]
הֲלָכָה א
[משנה]

סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת, כֵּיצַד?
מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁלָּעִיר,
וְנוֹתְנִין אֵפֶר מַקְלָה עַל גַּבֵּי הַתֵּבָה,
וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין,
וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ.
הַזָּקֵן שֶׁבָּהֶן אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי כִבּוּשִׁין:
אַחֵינוּ, לֹא נֶאֱמַר בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה:
"וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם",
אֶלָּא (יונה ג,י) "וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם,
כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה";
וּבַקַּבָּלָה מָהוּא אוֹמֵר? (יואל ב,יג)
"וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם,
וְשׁוּבוּ אֶל יי אֱלֹהֵיכֶם".

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
וְלָמָּה יוֹצְאִין לִרְחוֹבָהּ שֶׁלָּעִיר?
לוֹמַר "חָשְׁבֵנוּ כְאִלּוּ גוֹלִים לְפָנֶיךָ!"
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
לְפִי שֶׁנִּתְפַּלְּלוּ בְצִנְעָה וְלֹא נֶעֱנוּ,
לְפִיכָךְ יֵצְאוּ לַחוּץ וְיִתְפָּרְסְמוּ.

אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
וְלָמָּה מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁלָּעִיר?
לוֹמַר: כְּלִי אֶחָד שֶׁל חֶמְדָּה שֶׁהָיָה לָנוּ,
גָּרְמוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ שֶׁיִּתְבַּזֶּה.
רַבִּי חוּנָה רֵבָּה דְּצִפּוֹרִין אָמַר:
אֲבוֹתֵינוּ חִפּוּ אוֹתוֹ זָהָב,
וְאָנוּ חִפִּינוּ אוֹתוֹ אֵפֶר.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב דָּרוֹמָיָא:
וְלָמָּה תּוֹקְעִין בִּקְרָנוֹת?
לוֹמַר: "חָשְׁבֵנוּ כִּאלּוּ גוֹעִים כַּבְּהֵמָה לְפָנֶיךָ!"

אָמַר רַבִּי לֵוִי:
וְלָמָּה יוֹצְאִין בֵּין הַקְּבָרוֹת?
לוֹמַר: "חָשְׁבֵנוּ כְּאִלּוּ מֵתִים לְפָנֶיךָ!"
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּמָה:
וְכֻלְּהֶן בַּהּ.
אִם מִיתָה אָנוּ חַיָּבִין, הֲרֵי מֵתִים;
אִם גָּלוּת, הֲרֵי גוֹלִים.
אִם רְעָבוֹן, הֲרֵי רְעֵבִים.

"וְנוֹתְנִין אֶפֶר מַקָּלָה עַל גַּבֵּי הַתֵּבָה."
עַל שֵׁם:
(תְּהִלִּים צא,טו) "עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה".
אָמַר רַבִּי זְעוּרָא:
כָּל זְמַן דַּהֲווֹינָא חָמֵי לוֹן עָבְדִין כֵּן,
הֲוָה גּוּפִי רָעַד.
בְּיוֹמוֹי דִּרַבִּי אִילָא,
הֲווֹן שָׁבְקִין אֲרוֹנָא וְעָלְלִין לוֹן. <היו עוזבים את הארון ונכנסים>
אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְעֵירָה:
לָא כֵן תְּנֵי:
"לֹא הָיוּ מִתְחַלְּפִין עָלֶיהָ כָּל הַיּוֹם,
אֶלָּא אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר כָּל הַיּוֹם"?

רַבִּי יוּדָן בֵּירַבִּי מְנַשֶּׁה וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן,
חַד אָמַר:
כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְּאַבְרָהָם,
וְחָרָנָה אָמַר:
כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְּיִצְחָק.
מַן דְּאָמַר "כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְּאַבְרָהָם",
בֵּין עָפָר בֵּין אֵפֶר, עַל שֵׁם:
(בְּרֵאשִׁית יח,כז) "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר".
מַן דְּאָמַר "כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְּיִצְחָק",
וּבִלְבַד אֵפֶר:
רוֹאִין אֵפְרוֹ שֶׁלְּיִצְחָק כְּאִלּוּ צָבוּר עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.
רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי, כַּד הֲוָה נָפֵק לְתַעְנִיתָא,
הֲוָה אָמַר קֳמֵיהוֹן:
"אֲחֵינַן, כָּל מַן דְּלָא מְטָא שַׁמָּשָׁא לְגַבֵּיהּ,
יִסַּב עָפָר וְיִתֵּן גּוֹ רֵישֵׁיהּ!"

"וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא".
אָמַר רַב תַּחְלִיפָא קֵיסָרָיָא:
כְּדֵי לְפָרְסְמוֹ.
לֹא דוֹמֶה הַמִּתְבַּזֶּה מֵעַצְמוֹ לַמִּתְבַּזֶּה מֵאַחֵר.
כְּתִיב:
(יוֹאֵל ב,טז) "יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ".

״ יֵצֵא חָתָן מֵחֲדְרוֹ״, זֶה אָרוֹן.
״ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ״, זֶה הַתּוֹרָה.
דָּבָר אַחֵר,
״יֵצֵא חָתָן מֵחֲדְרוֹ״, זֶה הַנָּשִׂיא,
״וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ״, אָב בֵּית דִּין.
רַבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר לְרַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּא:
״פּוֹק עִמָּן וְצַעֲרָךְ עֲבִיד״. <צא איתנו וצערך עשוי>
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
הָדָא אָמְרָה, אִלֵּין תַּעְנִיָּתָא דַּאֲנַן עָבְדִין,
לֵית אִנּוּן תַּעְנִין!
לְמָה? דְּלֵית נְשִׂיָּא עִמָּן.

כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר:
(וַיִּקְרָא ד,יז) ״ אֶת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת״,
וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר:
(וַיִּקְרָא ד,ו) ״אֶת פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ״.
רַב אַחָא אָמַר:
אִתְפַּלְגוּן רַבִּי אַבָּהוּ וְרַבָּנִין,
חַד אָמַר:
חָטָא הַנָּשִׂיא, הַגְּדֵלָה בִּמְקוֹמָהּ,
חָטָא הַצִּבּוּר, אֵין הַגְּדֵלָה בִּמְקוֹמָהּ.
וְחָרָנָא אָמַר:
לְפִי שֶׁחָטְאוּ הַלָּמֵד וְהַמְלַמֵּד.
לְפִיכָךְ יֵצְאוּ לַחוּץ וְיִתְפָּרְסְמוּ, עַל שֵׁם:
(וַיִּקְרָא ד,כא) ״וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה״.

תָּנֵי חִזְקִיָּה:
רָמַז, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִשִּׁיחַ, יֵשׁ אָרוֹן,
וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין מִשִּׁיחַ, אֵין אָרוֹן.
וְאָתְיָא כְּיֵי דְּמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יָנָא בְּשֵׁם רַב אַחָא:
חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָיָה הַמִּקְדָּשׁ הָאַחֲרוֹן חָסֵר מִן הָרִאשׁוֹן,
וְאֵלּוּ הֵן:
אֵשׁ, וְאָרוֹן, וְאוּרִים וְתֻמִּים,
וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.
עַל שֵׁם:
(חַגַּי א,ח) ״וְאֶרְצֶה בּוֹ וְאֶכָּבְדָה״
ואכבד כְּתִיב, חָסֵר ה״א,
אֵלּוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים,
שֶׁהָיָה הַמִּקְדָּשׁ הָאַחֲרוֹן חָסֵר מִן הָרִאשׁוֹן.

הִלְמָא:
רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא וְרַבִּי תַּנְחוּם בַּר עִלַּי
וְרַבִּי יְאוֹשֻׁעַ נַפְקוּן לְתַעְנִיתָא. <יצאו לרחוב>
הִרְשׁ רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא:
(אֵיכָה ג,מא) ״נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם״, [712]

וְאֶפְשָׁר כֵּן?
אִית בַּר נָשׁ דִּנְסַב לִבֵּיהּ וְיָהֵיב לִידֵיהּ?
אֶלָּא מָהוּ "נְשָׂא"?
נְשַׂוּי לִבְּנַן לְכַף יְדֵינַן, <נתבונן בכף ידינו, במעשינו>
וְאַחַר כָּךְ "אֶל אֵל בַּשָּׁמַיִם",
כָּךְ, אִם יִהְיֶה הַשֶּׁרֶץ בְּיָדוֹ שֶׁלָּאָדָם,
אֲפִלּוּ טוֹבֵל בְּמֵי שִׁילוֹחַ אוֹ בְּמֵי בְרֵאשִׁית,
אֵין לוֹ טָהֳרָה עוֹלָמִית.
תִּשְׁלִיכוֹ מִיָּדוֹ, מִיַּד טָהוֹר.

דָּרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּם בַּר עִלַּי:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים ב יב,ו) "וַיִּכָּנְעוּ שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְהַמֶּלֶךְ,
וַיֹּאמְרוּ צַדִּיק יי.
וּבִרְאוֹת יי כִּי נִכְנָעוּ,
הָיָה דְבַר יי אֶל שְׁמַעְיָה לֵאמֹר",
נִתְעַנּוּ אֵין כְּתִיב כָּאן,
אֶלָּא "נִכְנָעוּ, לֹא אַשְׁחִיתֵם".
דָּרַשׁ רַבִּי יֹאשִׁיָּה:
(צְפַנְיָה ב,א) "הִתְקוֹשְׁשׁוּ וָקוֹשׁוּ",
נִתְקוֹשֵׁשׁ גַּרְמַן עַד דְּלָא נְקוֹשֵׁשׁ חוֹרְנִין. <נתקן עצמינו>
בְּגִין דְּאִית הָכָא בְּנֵי נָשׁ
דְּאַמְרִין עָלַי לִשְׁקַן בִּישׁ גַּבֵּי רַבִּי יוֹחָנָן,
אֶלָּא כָּל עַמָּא לְדִינָה.
אָמְרִין,
הָווֹ תַּמָּן רַבִּי חִיָּה וְרַבִּי אִיסִי וְרַבִּי אֵימִי,
וְקָמוּן וְאַזְלוּן לוֹן.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר:
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְבַטְּלִין אֶת הַגְּזֵרָה קָשָׁה,
וְאֵלּוּ הֵן:
תְּפִלָּה וּצְדָקָה וּתְשׁוּבָה.
וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים ב ז,יד) "וְיִכָּנְעוּ עַמִּי אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם",
"וְיִתְפַּלְלוּ", זוֹ תְּפִלָּה;
"וִיבַקְשׁוּ פָנַי", זוֹ צְדָקָה,
כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר:
(תְּהִלִּים יז,טו) "אֲנִי בְצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ";
"וְיָשֻׁבוּ מִדַּרְכֵיהֶם הָרָעִים", זוֹ תְּשׁוּבָה.
אִם עָשׂוּ כֵּן, מָה כְּתִיב תַּמָּן?
"וַאֲנִי אֶשְׁמַע מִן הַשָּׁמַיִם,
וְאֶסְלַח לְחַטָּאתָם וְאֶרְפָּא אֶת אַרְצָם."
רַבִּי חַגַּי דָּרַשׁ הָדָא דְּרַבִּי לְעָזָר כָּל שָׁעָה בְּתַעְנִיתָא.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר:
סוֹף שַׁתָּא כְּשַׁתָּא.

מִן עֲפַר קַיְטָא לְסִתְוָא. <מעפר הקיץ לחורף, לְשַׁפֵּר את התבואה>
נָפַח צְפוּנָה, יְצַף לְבָנָיִךְ. <נושבת רוח צפונית, דאג לבניך>
כָּל שָׁנָה שֶׁאֵין מַתְרִיעִין עָלֶיהָ בְּרֹאשָׁהּ,
סוֹף שֶׁמִּתְעַנִּין עָלֶיהָ בְּסוֹפָהּ.
כָּל שֶׁאֵינָהּ חָסָה עַל פֵּרוֹת חֲבֶרְתָּהּ,
סוֹף שֶׁהִיא מְאַבֶּדֶת פֵּרוֹתֶיהָ.
אָמַר רַב אַחָא:
וְרֹב חַיִּין מַחְמִיץ. <ריבוי>
אִית הָוָה סָבִין בְּצִפּוֹרִין,
כַּד הָוָת רְבִיעָתָא קָדְמָיְתָא נָחֲתָה,
הָווֹן מְרִיחִין בְּעַפְרָא,
וְיָדְעִין מֵימוֹר מֵימֵי שַׁתָּא.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר:
(יְשַׁעְיָה נָח,ה) "הֲכָזֶה יִהְיֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ",
אֶלָּא "יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ".
אֵין זֶה צוֹם שֶׁאֲנִי חֵפֶץ בּוֹ.
וְאֵי זֶהוּ צוֹם שֶׁאֲנִי חֵפֶץ בּוֹ?
(יְשַׁעְיָה נָח,ו) "הֲלוֹא זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ,
פַּתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע, הַתֵּר אֲגֻדּוֹת מוֹטָה,
וְשַׁלַּח רְצוּצִים חָפְשִׁים, וְכָל מוֹטָה תְּנַתֵּקוּ."
(יְשַׁעְיָה נָח,ז) "הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ,
וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת",
מָה כְתִיב בָּתְרֵיהּ?
(יְשַׁעְיָה נָח,ט) "אָז תִּקְרָא וַיי יַעֲנֶה,
תְּשַׁוַּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי".

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
כְּתִיב:
(בְּרֵאשִׁית ב,ו) "וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ",
עָלָה שֶׁבֶר מִלְמַטָּן, מִיַּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין.
אָמַר רַבִּי בְּרֶכְיָה:
כְּתִיב:
(דְּבָרִים לב,ב) "יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי",
כְּפוּ עָרְפָּן לִתְשׁוּבָה, מִיַּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין.
רַבִּי בֶּרֶכְיָה עֲבַד תְּלָת עַשְׂרָה תַּעְנִיָּן,
וְלָא נְחַת מְטָרָא, וּבְסוֹפָה אֲתָא גּוֹבַי.
עָאל וַאֲמַר קֳמֵיהוֹן:
אֲחֵינָן, חֲמוֹן מָה דַאֲנַן עָבְדִין,
לָא דָא הִיא דְּגוֹבַיָּא מִקָּנְתֵּר לוֹן?
(מִיכָה ז,ג) "עַל הָרַע כַּפַּיִם לְהֵיטִיב",
מְרֵעִין זֶה לַזֶּה בְּכַפַּיִם וּמְבַקְּשִׁין טוֹבָה.
"הַשַּׂר שׁוֹאֵל" אֵיכָן הוּא הַשּׁוֹחֵד לִקַּח?
"וְהַשֹּׁפֵט בַּשִּׁלּוּם", שַׁלֵּם לִי וַאֲשַׁלֵּם לָךְ,
וְהַגָּדוֹל דִּבֵּר הַוַּת נַפְשׁוֹ הוּא וַיְעַבְּתוּהָ."

עַבְדוּנַהּ עַבְיָא, עַבְדוּנַהּ קְלִיעָה דְחוֹבִין.
וּמַן פָּסַק לַהּ?
״טוֹבָם כְּחֻדֶּק״, טָבָא דִבְהוֹן כְּאִלֵּין חִדְקַיָּא. <הטוב שבהם כקוצים אלה>
״יָשָׁר מִמְּסוּכָה״, יַשְׁרָא דִבְהוֹן כְּאִלֵּין סוּכַיָּא.
״יוֹם מְצַפֶּיךָ פְּקֻדָּתֶךָ בָּאָה״,
יוֹם שֶׁצִּפִּינוּ לִרְוָחָה, בָּא עָלֵינוּ גּוּבַי.
״עַתָּה תִּהְיֶה מְבוּכָתָם״,
מִן גּוֹא דְאִנּוּן בָּיְכִין.
וּבְכוֹן וּבְכוֹן, וּנְחַת מְטָרָא.

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
תְּשׁוּבָה שֶׁלְּרַמָּיוּת עָשׂוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה.
מֶה עָשׂוּ?
רַבִּי חוּנָּה בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָה:
הֶעֱמִידוּ עֲגָלִים מִבִּפְנִים וְאִמּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ,
סָיְחִים מִבִּפְנִים וְאִמּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ,
וַהֲווֹן אִלֵּין גָּעֲיִי מִן הָכָא,
וְאִלֵּין גָּעֲיִי מִן הָכָא.
אָמְרִין:
אִן לֵית מִתְרַחֵם עֲלֵינָן, לֵינָן מְרַחֲמִין עֲלֵיהוֹן.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יוֹנָה א,יח) ״מַה נֶּאֱנְחָה בְהֵמָה,
נָבְכוּ עֶדְרֵי בָקָר, כִּי אֵין מִרְעֶה לָהֶם,
גַּם עֶדְרֵי הַצֹּאן נֶאְשָׁמוּ.״
אָמַר רַב אַחָא:
בַּעֲרַבְיָא עָבְדִין כֵּן.
(יוֹנָה ג,ח) ״וְיִתְכַּסּוּ שַׂקִּים, הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה,
וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה״,
מָהוּ ״בְּחָזְקָה״?
אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָה:
חַצִּיפָא נָצַח לְכַשִּׁירָא,
כָּל שֶׁכֵּן לְטוֹבָתוֹ שֶׁלָּעוֹלָם.
״וְיָשֻׁבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה,
וּמִן הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם.״
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
מַה שֶּׁהָיָה בְּכַף יְדֵיהֶם, הֶחְזִירוּ;
מַה שֶּׁהָיָה בְּשִׂדָּה, תֵּבָה וּמִגְדָּל, <ארונות>
לֹא הֶחְזִירוּ.
כְּתִיב: [713]
(יוֹאֵל ב,יג) ״וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם,
וְשׁוּבוּ אֶל יי אֱלֹהֵיכֶם, כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא״.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
אִם קְרַעְתֶּם לְבַבְכֶם בִּתְשׁוּבָה,
אֵין אַתֶּם קוֹרְעִין בִּגְדֵיכֶם
לֹא עַל בָּנֵיכֶם, וְלֹא עַל בְּנוֹתֵיכֶם,
אֶלָּא אֶל יי אֱלֹהֵיכֶם. לָמָּה?

״כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא,
אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנִחָם עַל הָרָעָה.״
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן:
׳אֶרֶךְ אַף׳ אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא ״אֶרֶךְ אַפַּיִם״,
מַאֲרִיךְ רוּחוֹ עִם הַצַּדִּיקִים,
וּמַאֲרִיךְ רוּחוֹ עִם הָרְשָׁעִים.
רַב אַחָא רַבִּי תַּנְחוּם בֵּירַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
׳אֶרֶךְ אַף׳ אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא ״אֶרֶךְ אַפַּיִם״,
מַאֲרִיךְ רוּחוֹ עַד שֶׁלֹּא יִגְבֶּה.
הִתְחִיל לִגְבּוֹת, מַאֲרִיךְ רוּחוֹ וְגוֹבֶה.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָה:
מַן דְּאָמַר דְּרַחְמָנָא וַתְּרָן,
יִתְוַתְּרוּן בְּנֵי מֵעַי! <יתחתכו>
אֶלָּא מַאֲרִיךְ רוּחֵיהּ וְגָבֵי דִּידֵיהּ.

אָמַר רַבִּי לֵוִי:
מָהוּ אֶרֶךְ אַפַּיִם? רַחִיק רְגוֹז. <רחוק כעס>
לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי לֶגְיוֹנוֹת קָשִׁים.
אָמַר הַמֶּלֶךְ,
אִם דְּרִים הֵן עִמִּי בַּמְּדִינָה,
עַכְשָׁו בְּנֵי הַמְּדִינָה מַכְעִיסִין אוֹתִי,
וְהֵן עוֹמְדִין וּמְכַלִּין אוֹתָן.
אֶלָּא הֲרֵינִי מְשַׁלְּחָן לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה,
שֶׁאִם הִכְעִיסוּ אוֹתִי בְּנֵי הַמְּדִינָה,
עַד שֶׁאֲנִי מְשַׁלַּח אַחֲרֵיהֶם,
בְּנֵי הַמְּדִינָה מְפַיְּסִים אוֹתִי,
וַאֲנִי מְקַבֵּל פִּיּוּסָן.
כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:
אַף וְחֵמָה, מַלְאֲכֵי חַבָּלָה הֵן,
הֲרֵי אֲנִי מְשַׁלְּחָן לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה,
שֶׁאִם מַכְעִיסִין אוֹתִי יִשְׂרָאֵל,
עַד שֶׁאֲנִי מְשַׁלַּח אֶצְלָן וּמְבִיאָן,
יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וַאֲנִי מְקַבֵּל תְּשׁוּבָתָן.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יְשַׁעְיָה יג,ה) ״בָּאִים מֵאֶרֶץ מֶרְחָק,
מִקְצֵה הַשָּׁמָיִם, יי וּכְלֵי זַעְמוֹ, לְחַבֵּל כָּל הָאָרֶץ.״
אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנֶּעֱנָע בִּפְנֵיהֶן.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יִרְמְיָה נ,כה) ״פָּתַח יי אֶת אוֹצָרוֹ,
וַיּוֹצֵא אֶת כְּלֵי זַעְמוֹ״.
עַד דּוּ פָתַח, עַד דּוּ טָרַד,
רַחֲמוֹי קָרִיבִין.
תְּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר:
(יְשַׁעְיָה כו,כא) ״כִּי הִנֵּה יי יֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ״,
יוֹצֵא לוֹ מִמִּדָּה לְמִדָּה;

יוֹצֵא לוֹ מִמִּדַּת הַדִּין,
וּבָא לְמִדַּת רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל.

כְּתִיב:
(בְּמִדְבַּר כג,יט) "לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב".
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן וְרַבָּנִין.
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר:
הַקָּדֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת טוֹבָה,
"לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב".
אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת רָעָה,
"הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה, וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה".
וְרַבָּנִין אָמְרִין:
לֹא אִישׁ הוּא שֶׁעָשָׂה דִּבְרָיו שֶׁל אֵל כְּאִלּוּ אֵינָן?
(שְׁמוֹת לב,יא) "לָמָּה יי יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ"?
(בְּמִדְבַּר כג,יט) "וּבֶן אָדָם וְיִתְנֶחָם"?
לֹא בֶן עַמְרָם הוּא שֶׁעָשָׂה לָאֵל שֶׁיִּתְנַחֵם,
(שְׁמוֹת לב,יד) "וַיִּנָּחֶם יי עַל הָרָעָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ"?

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ:
אִם יֹאמַר לְךָ אִישׁ "אֵל אֲנִי",
מְכַזֵּב הוּא.
"בֶּן אָדָם אֲנִי", <בר אנש, משיח>
סוֹפוֹ לְהִתְהוֹת בּוֹ. <להתחרט>
"שֶׁאֲנִי עוֹלֶה לַשָּׁמַיִם",
"הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה, וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה".

[תַּעֲנִיוֹת ב,ב]
הֲלָכָה ב
[משנה]

עָמְדוּ בִתְפִלָּה,
וּמוֹרִידִין לִפְנֵי הַתֵּבָה זָקֵן וְרָגִיל,
וְיֵשׁ לוֹ בָנִים וּבִיתוֹ רֵיקָן,
כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ שָׁלֵם בַּתְּפִלָּה.
וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת:
שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁבְּכָל יוֹם,
וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד שֵׁשׁ,
וְאֵלּוּ הֵן:
זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת,
"אֶל יי בַּצָּרָתָה לִי",
"אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים",
"מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יי",
"תְּפִלָּה לְעָנִי כִי יַעֲטֹף".

[תלמוד]

רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַב:
אֵין תַּעֲנִית עַכְשָׁו.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
הָדָא אָמְרָה,
אִלֵּין תַּעֲנִיָּתָא דַּאֲנַן עָבְדִין,
לֵית אִלֵּין תַּעֲנִין.
אָמַר לֵיהּ:
כֵּן אָמַר רַב:
כָּל תַּעֲנִית שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית כְּתִקָּנָהּ,
עָלֶיהָ הַכָּתוּב אוֹמֵר:
(יִרְמְיָה יב,ח) "נָתְנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שְׂנֵאתִיהָ."

תְּנֵי:
עָמְדוּ בַתְּפִלָּה,
מוֹרִידִים לִפְנֵי הַתֵּבָה זָקֵן וּשְׁפַל בֶּרֶךְ,
וְנוֹחַ תִּשְׁחֹרֶת,
וְרָגִיל בָּחָכְמָה וְרָגִיל בָּאַגָּדָה
וְיֵשׁ לוֹ בַּיִת וְשָׂדֶה.
תְּנִינַן "וּבֵיתוֹ רֵיקָן",
וְאַתְּ אָמַר הָכֵן!
מֵעֲבֵרָה.
יֵשׁ לוֹ בָּנִים וּבָנוֹת.
אִם אֵין לָהֶן,
מַעֲבִירִין כָּל מַה שֶׁיִּרְצוּ.

וְלָמָּה שְׁמְנָה עֶשְׂרֵה?
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
כְּנֶגֶד שְׁמֹנָה עֶשְׂרֵה מִזְמוֹרוֹת
שֶׁכָּתוּב מֵרֹאשׁוֹ שֶׁלְּתְהִילִּים,
עַד (תְּהִלִּים כ,ב) "יַעַנְךָ יי בְּיוֹם צָרָה".
אִם יֹאמַר לָךְ אָדָם "תִּשְׁעָה עָשָׂר הֵן", אֱמֹר לוֹ:
(תְּהִלִּים ב) "לָמָּה רָגְשׁוּ" לֵית הִיא מִנּוֹן.
מִכָּן אָמְרוּ:
הַמִּתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ נָעֱנֶה, צָרִיךְ תַּעֲנִית.
אָמַר רַבִּי מָנָא:
רֶמֶז לְתַלְמִיד חָכָמִים הוּא,
שֶׁאָדָם צָרִיךְ לוֹמַר לִרְבּוֹ:
"תִּשְׁמַע תְּפִלָּתְךָ!"

רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
כְּנֶגֶד שְׁמֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת שֶׁבַּשַּׁזְרָה, <בעמוד השידרה>
שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָדָם עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל,
צָרִיךְ לָשׁוּחַ בְּכֻלָּן.

מָה טַעְמָא?
(תְּהִלִּים לה,י) ״כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יי מִי כָמוֹךָ״.

רַבִּי לֵוִי אָמַר:
כְּנֶגֶד שִׁמְּנָה עֶשְׂרֵה אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּ-
(תְּהִלִּים כט) ״הָבוּ לַיי בְּנֵי אֵלִים.״
אָמַר רַבִּי חוּנָה:
אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם ״שִׁבְעָה עָשָׂר הֵן״,
אֱמֹר לוֹ:
שֶׁלַּמִּינִים כְּבָר קְבָעוּהָ חֲכָמִים בְּיַבְנֶה.
הֲתֵיב רַבִּי לְעָזָר בֵּירַבִּי יוֹסֵה קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה:
וְהָא כְתִיב:
(תְּהִלִּים כט,ג) ״אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים״!
אָמַר לֵיהּ:
וְהָתְנֵי:
כּוֹלֵל שֶׁלַּמִּינִים וְשֶׁלַּפּוֹשְׁעִים בְּ״מַכְנִיעַ זֵדִים״,
שֶׁלַּזּוֹקְנִים וְשֶׁלַּגֵּרִים בְּ״מִבְטָח לַצַּדִּיקִים״,
שֶׁלְּדָוִד בְּ״בוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם״. [714]
אִית לָךְ מְסַפְּקָה לְכָל חֲדָא וַחֲדָא מִנְּהֶן אַזְכָּרָה?

רַבִּי חֲנַנְיָה בְּשֵׁם רַבִּי פִּינְחָס:
כְּנֶגֶד שִׁמְּנָה עֶשְׂרֵה פְּעָמִים
שֶׁאָבוֹת כְּתוּבִין בַּתּוֹרָה ״אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב״.
אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם ״תִּשַׁע עֶשְׂרֵה הֵן״,
אֱמֹר לוֹ:
(בְּרֵאשִׁית כח,יג) ״וְהִנֵּה יי נִצָּב עָלָיו וְיֹאמַר״,
לֵית הִיא מִנּוֹן.
וְאִם יֹאמַר לְךָ אָדָם ״שִׁבַּע עֶשְׂרֵה הֵן״,
אֱמֹר לוֹ:
(בְּרֵאשִׁית מח,טז) ״וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי,
אַבְרָהָם וְיִצְחָק״, מִנּוֹן הוּא.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן:
כְּנֶגֶד שִׁמּוֹנָה עָשָׂר צִוּוּיִין
שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת מִשְׁכָּן שֵׁנִי.
אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַדָּא:
וּבִלְחוֹד מִן:
(שְׁמוֹת לח,כג) ״וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן״,
עַד סוֹפֵיהּ דִּסִפְרָא.

שֶׁבַע שֶׁלַּשַּׁבָּת מִנַּיִן?
אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
כְּנֶגֶד שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁכָּתוּב בְּ-
(תְּהִלִּים כט) ״הָבוּ לַיי בְּנֵי אֵלִים״.
אָמַר רַבִּי יוּדָן עֵנְתּוֹדְרֵיָא:

כְּנֶגֶד שֶׁבַע אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּ-
(תְּהִלִּים צב) "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת".

תַּשַׁע שֶׁלְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מִנַּיִן?
אָמַר רַבִּי בָּא קָרְתָּגֶנָא:
כְּנֶגֶד תִּשַׁע אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת חַנָּה,
וּכְתִיב בְּסוֹפָהּ:
(שְׁמוּאֵל א ב,י) "יְיָ יָדִין אַפְסֵי אָרֶץ".

עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שֶׁלַּתַּעֲנִיּוֹת מִנַּיִן?
רַבִּי חֶלְבּוֹ וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן,
תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע פְּעָמִים
שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת שְׁלֹמֹה
"רִנָּה", "תְּפִלָּה", "תְּחִנָּה".

רַבִּי זְעוֹרָא בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה:
יָחִיד בְּתַעֲנִית צִבּוּר
צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מַעֲין הַמְּאֹרָע,
וְהֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
בֵּין "גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל" לְ"רוֹפֵא חוֹלִים".
וּמָה הוּא אוֹמֵר?
"עֲנֵנוּ יי, עֲנֵנוּ, בָּעֵת וּבָעוֹנָה הַזֹּאת,
כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ.
וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ,
וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ,
כִּי אַתָּה יי אֵל חַנּוּן וְרַחוּם,
עוֹנֶה בְּעֵת צָרָה,
פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עֵת צוּקָה.
(תְּהִלִּים קז,ו) "וַיִּצְעֲקוּ אֶל יי בַּצַּר לָהֶם,
מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יַצִּילֵם".
בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה."
רַבִּי יַנַּי בִּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם הִבִּית רַבִּי יַנַּי:
אוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".
רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם רַב:
אֲפִלּוּ יָחִיד שָׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית,
צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מַעֲין הַמְּאֹרָע.
וְאֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
אוֹמְרָהּ כְּלֵילֵי שַׁבָּת וּכְיוֹמוֹ.

אָמַר רַבִּי מָנָא:
וַאֲנָה דְלָא בַּדְקִיתַהּ,
אִן כְּהָדָא דְרַב יִרְמְיָה,
וְאִן כְּהָדָא דְרַבִּי יַנַּי בִּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל,

סַלְקִית לְסִדְרָא וְשַׁמְעִית:
רַב חוּנָה בְּשֵׁם רַב:
אֲפִלּוּ יָחִיד שֶׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית,
צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע.
הֲתִיב רַבִּי יוֹסֵה:
וְהָא מַתְנִיתָה פְּלִיגָא:
"בְּכָל יוֹם מִתְפַּלֵּל אָדָם שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה,
וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים,
וּבְמוֹצָאֵי תַּעֲנִית צִבּוּר."
מִן מָה דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵה "מַתְנִיתָה פְּלִיגָא",
הָוֵי:
אִתְּמַבַּת בֵּין "גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל" לְ"רוֹפֵא חוֹלִים". <הופרכה>

רַבִּי אַחָא בַּר יִצְחָק בְּשֵׁם רַבִּי חוּנָה רֵבָּה דִּצִפּוֹרִין:
יָחִיד בִּתְשִׁעָה בְּאָב צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע.
וּמָהוּ אוֹמֵר?
"רַחֵם יי אֱלֹהֵינוּ,
בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וּבַחֲסָדֶיךָ הַנֶּאֱמָנִים,
עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ,
וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ,
וְעַל הָעִיר הָאֲבֵלָה, הַחֲרוּסָה, הַשּׁוֹמֵמָה,
הַנְּתוּנָה בְּיַד זָרִים, הָרְמוּסָה בְּכַף עֲרִיצִים,
וַיְבַלְּעוּהָ לְגֵיוֹנוֹת וַיְחַלְּלוּהָ עוֹבְדֵי פְסִלִים.
כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נְתַתָּהּ בְּאַהֲבָה נְחָלָה,
וּלְזֶרַע יְשׁוּרוּן יְרוּשָׁה הוֹרַשְׁתָּהּ.
כִּי בָאֵשׁ הֶחְרַבְתָּהּ,
וּבָאֵשׁ אַתָּה עָתִיד לִבְנוֹתָהּ, כָּאָמוּר:
(זְכַרְיָה ב,ט) "וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם יי,
חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב, וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְתוֹכָהּ."

רַבִּי אֶבְדִּימָא דִּצִפּוֹרִין בְּעָא קֳמֵי רַבִּי מָנָא:
אֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
אָמַר לֵיהּ:
וַאֲדַיִן אַתְּ לְזוֹ?
כֵּן אָמַר רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב:
כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לַבָּא, אוֹמְרוֹ בָּעֲבוֹדָה;
כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֶׁעָבַר, אוֹמְרוֹ בַּהוֹדָיָה.
מַתְנִיתָה אָמְרָה כֵן:
"נוֹתֵן הוֹדָיָה לְשֶׁעָבַר וְצוֹעֵק לֶעָתִיד לָבֹא.

אֵי זוֹ הִיא שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה?
רַב אָמַר:
סוֹף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה.
וּשְׁמוּאֵל אָמַר:
רֹאשׁ כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה.

אִית תַּנַּי תָּנֵי:
שֶׁבַע מֵעַיִן שְׁמוֹנָה עָשְׂרֵה.
אִית תַּנַּי תָּנֵי:
שְׁמוֹנָה עָשְׂרֵה מֵעַיִן שְׁמוֹנָה עָשְׂרֵה?
מַן דְּאָמַר "שֶׁבַע מֵעַיִן שְׁמוֹנָה עָשְׂרֵה",
מְסַיַּע לִשְׁמוּאֵל;
מַן דְּאָמַר "שְׁמוֹנָה עָשְׂרֵה מֵעַיִן שְׁמוֹנָה עָשְׂרֵה",
מְסַיַּע לְרַב.
רַבִּי זְעוֹרָה שְׁלַח לְרַבִּי נַחוּם,
גַּבֵּי רַבִּי יַנַּי בִּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
אָמַר לֵיהּ:
אֵי זוֹ הִיא שֶׁבַע מֵעַיִן שְׁמוֹנָה עָשְׂרֵה דִּשְׁמוּאֵל?
אָמַר לֵיהּ: [715]
"חֲבִינֵנוּ,
רְצֵה תְּשׁוּבָתֵנוּ,
סְלַח לָנוּ,
גְּאָלֵנוּ,
רַפֵּא חָלָיֵינוּ,
בָּרֵךְ שְׁנוֹתֵינוּ."
אָמַר רַבִּי חַגַּי:
אִם הָיוּ יְמוֹת גְּשָׁמִים, אוֹמֵר "גִּשְׁמֵי בְרָכָה";
אִם הָיוּ טְלָלִים, אוֹמֵר "טַלְלֵי בְרָכָה".
"כִּי מְפֻזָּרִים אַתָּה מִקְבֵּץ,
וְתוֹעִים עָלֶיךָ לִשְׁפֹּט,
וְעַל הָרְשָׁעִים תָּשִׁיב יָדָךְ,
וְיִשְׂמְחוּ כָּל חוֹסֵי בָךְ
בְּבִנְיַן עִירֶךָ וּבְחִדּוּשׁ בֵּית מִקְדָּשֶׁךָ,
כִּי טֶרֶם נִקְרָא, אַתָּה תַּעֲנֶה, כָּאָמוּר:
(יְשַׁעְיָה סה,כד) "וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ, וַאֲנִי אֶעֱנֶה,
עוֹד הֵם מְדַבְּרִים, וַאֲנִי אֶשְׁמָע."
(תְּהִלִּים כה,ו) "בָּרוּךְ יי כִּי שָׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנַי."
בָּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה."
וְאוֹמֵר שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת,
וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת.

[תַּעֲנִיוֹת ב,ג]
הֲלָכָה ג
[משנה]

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת,
אֶלָּא אוֹמֵר תַּחְתֵּיהֶם:
"רָעָב כִּי יִהְיֶה בָאָרֶץ, דֶּבֶר כִּי יִהְיֶה" וְגוֹ',
"אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יי אֶל יִרְמְיָהוּ
עַל דִּבְרֵי הַבַּצָּרוֹת",

וְאוֹמֵר חוֹתָמֵיהֶם.

[תלמוד]

כָּל הַבְּרָכוֹת אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן,
וְאֵין אוֹמְרִים בִּרְכָה פְּסוּק.
חֲתֵיב רַבִּי יִצְחָק בַּר אֶלְעָזָר קַמֵּי רַבִּי יוֹסֵה:
מִכְּיָון דּוּ אָמַר "אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן",
יֵאמַר בִּרְכָה פְּסוּק!
אָמַר:
חַכִּים הוּא הָדֵין טַלְיָא? <חכם הצעיר הזה>
דְּהוּא סָבוֹר! <כי הוא מפולפל>
מָהוּ "אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן"?
שֶׁאִם הָיָה עוֹמֵד בַּשַּׁחֲרִית, וְהִזְכִּיר שֶׁלְּעַרְבִית,
וְחָזַר וְחָתַם בְּשֶׁלַּשַּׁחֲרִית, יָצָא.

אָמַר רַב אַחָא:
כָּל הַבְּרָכוֹת מֵעֵין חוֹתְמוֹתֵיהֶן.

וְאִלֵּין דְּאָמְרִין:
(יְשַׁעְיָה יב,ו) "צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן,
כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל."
אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּרְכָה פְּסוּק.

[תַּעֲנִיוֹת ב,ד]
הֲלָכָה ד
[משנה]

עַל הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵר:
מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

[תלמוד]

וְלֹא יִצְחָק נִגְאַל?
מִכֵּיוָן שֶׁנִּגְאַל יִצְחָק, כְּמִי שֶׁנִּגְאֲלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי בֶּיבִי רֵבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
אָמַר אַבְרָהָם לְפָנֶיךָ הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא:
"רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ,
שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי לְהַעֲלוֹת אֶת יִצְחָק בְּנִי,
הָיָה לִי מַה לְהָשִׁיב וְלוֹמַר לְפָנֶיךָ.
אֶתְמוֹל אָמַרְתָּ לִי:

(בְּרֵאשִׁית כא,יב) ״כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע״,
וְעַכְשָׁו אַתְּ אוֹמֵר:
(בְּרֵאשִׁית כב,ב) ״וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה״!
חַס וְשָׁלוֹם לֹא עָשִׂיתִי כֵּן,
אֶלָּא כָּבַשְׁתִּי אֶת יִצְרִי וְעָשִׂיתִי רְצוֹנֶךָ.
כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי,
שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיִּהְיוּ בָּנָיו שֶׁלְּיִצְחָק בְּנֵי נִכְנָסִין לִידֵי צָרָה,
וְאֵין לָהֶם מִי יְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סַנֵּגוֹרְיָא,
אַתָּה תִּהֵא מְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סַנֵּגוֹרְיָא,
״יי יִרְאֶה״,
אַתְּ נִזְכָּר לָהֶם עֲקֵדָתוֹ שֶׁלְּיִצְחָק אֲבִיהֶם,
וּמִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.״
מָה כְּתִיב בָּתְרֵיהּ?
(בְּרֵאשִׁית כב,יג) ״וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו,
וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר, נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו,
וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאַיִל,
וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ.״
מָהוּ ״אַחַר״?
אָמַר רַבִּי יוּדָה בֵּירַבִּי סִימוֹן:
אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָבִינוּ אַבְרָהָם:
״אַבְרָהָם, אַחַר כָּל הַדּוֹרוֹת,
עֲתִידִין בָּנֶיךָ לֶאֱחֹז בַּעֲוֹנוֹת וּלְהִסְתַּבֵּךְ בְּצָרוֹת,
וְסוֹפָן לְהִגָּאֵל בְּקַרְנָיו שֶׁלָּאַיִל הַזֶּה,
שֶׁנֶּאֱמַר:
(זְכַרְיָה ט,יד) ״וַאדֹנָי יי בַּשּׁוֹפָר יִתְקָע,
וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן.״

רַבִּי חוּנָה בְּשֵׁם רַבִּי חִינְנָה בַּר יִצְחָק:
כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה אַבְרָהָם רוֹאֶה אֶת הָאַיִל
נֶאֱחָז בְּאֵילָן זֶה, וְנִתּוֹר וְיוֹצֵא, <ומשתחרר>
נֶאֱחָז בְּחוֹרֶשׁ זֶה וְנִתּוֹר וְיוֹצֵא,
נֶאֱחָז בִּסְבַךְ זֶה וְנִתּוֹר וְיוֹצֵא.
אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:
אַבְרָהָם, כָּךְ עֲתִידִין בָּנֶיךָ נֶאֱחָזִים בַּעֲוֹנוֹת,
וּמִסְתַּבְּכִין בְּמַלְכִיּוֹת,
מִבָּבֶל לְמָדַי, מִמָּדַי לְיָוָן וּמִיָּוָן לֶאֱדוֹם.
אָמַר לְפָנָיו:
רִבּוֹן הָעוֹלָמִים! יִהְיֶה כֵּן לְעוֹלָם?
אָמַר לוֹ:
לֹא! וְסוֹפָן לְהִגָּאֵל בְּקַרְנָיו שֶׁלָּאַיִל הַזֶּה:
״וַאדֹנָי יי בַּשּׁוֹפָר יִתְקָע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן.״

[תַּעֲנִיוֹת ב,ה]
מַתְנִיתָה.

עַל הַשְּׁנִיָּה הוּא אוֹמֵר:
מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵיכֶם עַל יַם סוּף,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת.

[תלמוד]

אַרְבַּע כִּתִּים נַעֲשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ עַל הַיָּם:
אַחַת אוֹמֶרֶת "נִפֹּל לַיָּם",
וְאַחַת אוֹמֶרֶת "נַחְזֹר לְמִצְרַיִם",
וְאַחַת אוֹמֶרֶת "נַעֲשֶׂה עִמָּהֶן מִלְחָמָה",
וְאַחַת אוֹמֶרֶת "נִצְנַח כְּנֶגְדָּן".
זוֹ שֶׁאָמְרָה "נִפֹּל לַיָּם",
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
(שְׁמוֹת יד,יג) "הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יי,
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם",
זוֹ שֶׁאָמְרָה "נַחְזֹר לְמִצְרַיִם",
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
"כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם,
לֹא תֹסִפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם."
וְזוֹ שֶׁאָמְרָה "נַעֲשֶׂה עִמָּהֶן מִלְחָמָה",
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
(שְׁמוֹת יד,יד) "יי יִלָּחֶם לָכֶם",
וְזוֹ שֶׁאָמְרָה "נִצְנַח כְּנֶגְדָּן",
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
"וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ו]
מַתְנִיתָה.

עַל הַשְּׁלִישִׁית הוּא אוֹמֵר:
מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה.

[תלמוד]

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּי:
שִׁתָּף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל.
לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל פַּלְמֶנְטַרִין קְטַנָּה. <קופסת תכשיטים>
אָמַר הַמֶּלֶךְ:
אִם אֲנִי מַנִּיחָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, אֲבֵדָה הִיא.
אֶלָּא הֲרֵינִי עוֹשֶׂה לָהּ שַׁלְשֶׁלֶת,
שֶׁאִם אָבְדָה, הַשַּׁלְשֶׁלֶת תְּהֵא מוֹכַחַת עָלֶיהָ.
כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: [716]

אִם מַנִּיחַ אֲנִי אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹת שֶׁהֵם,
נִבְלָעִין הֵן בֵּין הַגּוֹיִם,
אֶלָּא הֲרֵי אֲנִי מִשְׁתַּתֵּף שְׁמִי הַגָּדוֹל בָּהֶם,
וְהֵן חַיִּים.
מָה טַעְמָא?
(יְהוֹשֻׁעַ ז,ט) "וְיִשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכֹל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ,
וְנָסַבּוּ עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ מִן הָאָרֶץ,
וּמַה תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל",
שֶׁהוּא מִשְׁתַּתֵּף בָּנוּ? מֵיָד:
(יְהוֹשֻׁעַ ז,י) "וַיֹּאמֶר יי אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ",
קוּם לָךְ הָהוּא דְּאַדְכַּרְתְּ.
רַבִּי יַנַּי זְעֵירָא בְּשֵׁם אֲבָהָתֵיהּ:
כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר כִּיהוֹשֻׁעַ,
שֶׁאִם יִפֹּל עַל פָּנָיו,
יֹאמַר לוֹ הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא "קוּם לָךְ",
אַל יִפֹּל, וּבִלְבַד יָחִיד עַל הַצִּבּוּר.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ז]
הֲלָכָה ז
[משנה]

עַל הָרְבִיעִית הוּא אוֹמֵר:
"מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בַּמִּצְפָּה,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם,
וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ צְעָקָה."

[תלמוד]

כְּתִיב:
(שְׁמוּאֵל א ז,ו) "וַיִּקָּבְצוּ הַמִּצְפָּתָה,
וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי יי",
וְכִי מַיִם שָׁפְכוּ?
אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁשָּׁפְכוּ אֶת לִבָּם כַּמַּיִם.
"וַיֹּאמְרוּ שָׁם: חָטָאנוּ לַיי".
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
לָבַשׁ שְׁמוּאֵל חָלוּקָן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל,
אָמַר לְפָנָיו:
"רִבּוֹן הָעוֹלָמִים,
כְּלוּם אַתָּה הָן אֶת הָאָדָם,
אֶלָּא עַל שֶׁהוּא אוֹמֵר לְפָנֶיךָ "לֹא חָטָאתִי"?
(יִרְמְיָה ב,לה) "הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ,
עַל אָמְרְךָ לֹא חָטָאתִי",
וְאֵלּוּ אוֹמְרִין לְפָנֶיךָ "חָטָאנוּ".

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ח]
הֲלָכָה ח
[משנה]

עַל הַחֲמִישִׁית הוּא אוֹמֵר:
״מִי שֶׁעָנָה אֶת אֵלִיָּהוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם,
וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.״

[תלמוד]

כְּתִיב:
(מְלָכִים א יח,לו) ״וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה,
וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר:
יי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל,
הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ״,
וְאֵלִיָּהוּ מַקְרִיב בְּשָׁעַת אִסּוּר הַבָּמוֹת!
אָמַר רַבִּי שמליי
הִבּוּרָא אָמַר לֵיהּ:
״וּבֵדַבְתָּךְ עָשִׂיתִי״, וּבְדִבּוּרְךָ עָשִׂיתִי.
(מְלָכִים א יח,לז) ״עֲנֵנִי יי עֲנֵנִי!״
עֲנֵנִי בִּזְכוּתִי, עֲנֵנִי בִּזְכוּת תַּלְמִידַי.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ט]
הֲלָכָה ט
[משנה]

עַל הַשִּׁשִּׁית הוּא אוֹמֵר:
״מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה מִמְּעֵי הַדָּגָה,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה.״

[תלמוד]

כְּתִיב:
(יוֹנָה ב,ג) ״וַיֹּאמֶר:
קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל יי וַיַּעֲנֵנִי״.
לָא צָרְכָה דֶּלָא דָּוִד וּשְׁלֹמֹה, <לא היה צריך אלא>
וְאַחַר כָּךְ אֱלִיָּהוּ וְיוֹנָה!
אֶלָּא בִּשְׁבִיל לַחְתֹּם בְּ״מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ״.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,י]
הֲלָכָה י
[משנה]

עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר:
״מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וְאֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ.״

[תלמוד]

״עַל הַשְּׁבִיעִית״,
מְשׁוּם סוּמְכוֹס אָמְרוּ:
״בָּרוּךְ מַשְׁפִּיל רָמִים.״
נִיחָא שְׁלֹמֹה הִכְתִּיב בֵּיהּ:
(מְלָכִים א ח,יג) ״בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֶל לָךְ״.
דָּוִד לְמָה?
עַל יְדֵי שֶׁבִּקֵּשׁ לַעֲמֹד עַל מְנָיָנָן שֶׁלְּיִשְׂרָאֵל.
אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ:
כְּתִיב:
(תְּהִלִּים ד,ב) ״בְּקָרְאִי, עֲנֵנִי אֱלֹהֵי צִדְקִי!
בַּצָּר, הִרְחַבְתָּ לִי״.
אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:
״רִבּוֹן הָעוֹלָמִים!
כָּל צָרָה שֶׁהָיִיתִי נִכְנָס לָהּ,
אַתָּה הָיִיתָ מַרְחִיבָהּ לִי.
נִכְנַסְתִּי לְצָרָתָהּ שֶׁל בַּת שֶׁבַע,
וְנָתַתָּ לִי אֶת שְׁלֹמֹה.
נִכְנַסְתִּי לְצָרָתָן שֶׁלְּיִשְׂרָאֵל,
וְנָתַתָּ לִי אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים א כב,א) ״וַיֹּאמֶר דָּוִיד:
זֶה הוּא בֵּית יי הָאֱלֹהִים,
וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל״.

[תַּעֲנִיוֹת ב,ה]
הֲלָכָה יא
[משנה]

מַעֲשֶׂה בִּימֵי רַבִּי חֲלַפְתָּה
וּבִימֵי רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן תַּרְדְּיוֹן,
שֶׁעָבַר אֶחָד לִפְנֵי הַתֵּבָה,
וְגָמַר אֶת כָּל הַבְּרָכָה,
וְעָנוּ אַחֲרָיו:
״אָמֵן. תִּקְעוּ, הַכֹּהֲנִים, תִּקְעוּ!
מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה.
הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, הָרִיעוּ!

מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵיכֶם עַל יַם סוּף,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה.״
וּכְשֶׁבָּא דָּבָר אֵצֶל חֲכָמִים, אָמְרוּ:
לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן אֶלָּא בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח.

[תלמוד]

תְּנִי:
לֹא הָיוּ עוֹנִין ״אָמֵן״ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
וּמָה הָיוּ אוֹמְרִים?
״בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.״
וּמִנַּיִן שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹנִין ״אָמֵן״ בַּמִּקְדָּשׁ?
תִּלְמֹד לוֹמַר:
(נְחֶמְיָה ט,ה) ״קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם,
מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם.״
וּמִנַּיִן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה?
תִּלְמֹד לוֹמַר:
״וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה״.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ז]
הֲלָכָה יב
[משנה]

שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת,
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין.
שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת,
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין.
שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת,
אֵלּוּ וָאֵלּוּ מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין.
דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:
שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת,
אֵלּוּ וָאֵלּוּ לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין.
שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת,
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין.
וְשֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת,
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין.

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מֻתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת,
אֲבָל לֹא בַיָּמִים;
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב, לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה.

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד
אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְכַבֵּס,
וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

[תלמוד]

מִפְּנֵי מָה אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מֻתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת,
אֲבָל לֹא בַיָּמִים?
שֶׁאִם תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי בֵית אָב,
יִצְטָרְפוּ אַנְשֵׁי מִשְׁמָר עִמָּהֶן.
אַנְשֵׁי בֵית אָב, לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה?
שֶׁהֵם תְּדִירִין בָּעֲבוֹדָה.

״אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְכַבֵּס,
בַּחֲמִישִׁי מֻתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.״
הָא שְׁאָר כָּל הַיָּמִים, אֲסוּרִין.
רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן,
רַבִּי אַבּוּן, רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם חִזְקִיָּה:
גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לִשְׁבָתָן מְנֻוָּלִין.
תַּמָּן תְּנִינַן:
אֵלּוּ מְגַלְּחִין בַּמּוֹעֵד:
הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם, וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה,
וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין,
וְהַמְּנֻוֶּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים.
הָא שְׁאָר כָּל בְּנֵי אָדָם אֲסוּרִין.
אָמַר רַבִּי סִימוֹן:
גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָרֶגֶל מְנֻוָּלִין.

תְּנֵי:
כָּל מִי שֶׁהוּא מַכִּיר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ,
וְהוּא מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין,
אָסוּר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם.
וְכָל מִי שֶׁהוּא מַכִּיר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ,
וְאֵינוֹ מַכִּיר אַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ,
וְהוּא מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין, [717]
אָסוּר כָּל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת.
וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר לֹא אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ,
וְלֹא אַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ,
וְהוּא מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין,
רַבִּי אוֹמֵר:
אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא אָסוּר לְעוֹלָם,
אֶלָּא שֶׁתִּקְּנַתּוּ קַלְקָלָתוֹ, שֶׁיְּהֵא מֻתָּר בְּהֶסְפֵּד.
כְּמָה דַתְּמַר:
תִּקְּנַתּוּ קַלְקָלָתוֹ, שֶׁיְּהֵא מֻתָּר בְּהֶסְפֵּד.

וְדִכְוָתַהּ,
תִּקָּנַתּוּ קַלְקֶלְתָּנוּ, שֶׁיִּהֵא מֵתָּר בִּמְלָאכָה.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ח]
הֲלָכָה יג
[משנה]

כָּל הַכָּתוּב בַּמְּגִלָּה "דִּי לָא לְמִסְפַּד", <מגילת תענית>
לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מֻתָּר.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו אָסוּר.
"דִּילָא לְהִתְעַנָּאָה",
לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו מֻתָּר;
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לְפָנָיו אָסוּר, וּלְאַחֲרָיו מֻתָּר.

[תלמוד]

מַתְנִיתָה דִּרְבִּי מֵאִיר, דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר:
"דִּי לָא לְמִסְפַּד", אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת,
וְ"דִי לָא לְהִתְעַנָּאָה", מֻתָּר בְּהֶסְפֵּד,
וְ"דִי לָא" סְתָם כְּ"דִי לָא לְהִתְעַנָּיָה".
אָמַר רַבִּי יוֹנָה:
"אִלֵּין יוֹמַיָּא דִּי לָא לְהִתְעַנָּיָא בְהוֹן, <פְּתִיחַת מגילת תענית>
מְקָצָתְהוֹן דִּי לָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן."
אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:
מַה תִּלְמֹד לוֹמַר "בְּהוֹן" "בִּהוֹן", שְׁתֵּי פְעָמִים?
אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהַלַּיְלָה מֻתָּר וְהַיּוֹם אָסוּר,
כְּהָדָא דְתֵנֵי:
לָהֶן אֱנָשׁ דִּיהֱוֵי עֲלוֹהִי אִסַּר בִּצְלוֹ.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי בוּן:
שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מִבָּעֶרֶב.
וְאָתְיָא כְּיֵי דְּאָמַר רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
אוֹמְרָהּ כְּלֵילֵי שַׁבָּת וּכְיוֹמוֹ.

מַתְנֵיתָה אוֹ בְּאֶחָד עָשָׂר כְּרַבִּי יוֹסֵה,
אוֹ בִּשְׁנֵים עָשָׂר כְּרַבִּי מֵאִיר.
וָקַשְׁיָא עַל דְּרַבִּי מֵאִיר.
לָא כֵן תְּנֵי:
"בִּתְרֵין עֲשַׂר בֵּיהּ יוֹם טְרֵיָן"!
וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא:
בְּטַל יוֹם טְרָיָן, יוֹם שֶׁנֶּהֱרַג לוּלְיָנוּס וּפַפּוּס.
בִּתְלָת עֲשַׂר בֵּיהּ יוֹם נִיקָנוֹר.
מָהוּ יוֹם נִיקָנוֹר?
שִׁלְטוֹן מִשֶּׁל מַלְכוּת יָוָן הָיָה עוֹבֵר לְאֶלְכְּסַנְדְּרִיָּא,

רָאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְחֻרְבָּן וְגִדְּף וְנִאֵץ וְאָמַר,
"בְּשׁוּבִי בְּשָׁלוֹם אֶתֹּץ אֶת הַמִּגְדָּל הַזֶּה".
וְיָצָא אֵלָיו אֶחָד מִשֶּׁלְּבֵית חַשְׁמוֹנַי,
וְהָיָה הוֹרֵג בַּחֲיָלוֹתָיו,
עַד שֶׁהִגִּיעַ לַקָּרוֹכִין שֶׁלּוֹ. <מרכבה>
וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַקָּרוֹכִין שֶׁלּוֹ,
קָטַע אֶת יָדוֹ וְחָתַךְ אֶת רֹאשׁוֹ,
וּתְחָבָן בְּעֵץ וְכָתַב מִלְמַטָּן:
הַפֶּה שֶׁדִּבֵּר בְּאַשְׁמָה,
וְהַיָּד שֶׁפָּשְׁטָה בְּגַאֲוָה,
וּתְלָיָן בְּקוֹנְטוֹס נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם.

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, נִיחָא:
בָּא לוֹסַר לְפָנָיו. <לאסור>
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, מַה בָּא לוֹסַר?
לוֹסַר לְפָנָיו לֵית לֵיהּ,
עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר!
בָּא לְהוֹדִיעָךְ שֶׁהוּא מֻתָּר בְּהֶסְפֵּד.
וַאֲפִלּוּ עַל דְּרַבִּי יוֹסֵה לֵית הִיא מִקְּשְׁיָה?
לָא כֵן תְּנֵי:
"בִּתְרֵין עָשַׂר בֵּיהּ יוֹם טְרֵיָן!
אֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא:
בְּטַל יוֹם טְרֵיָן יוֹם שֶׁנִּהֲרַג לוּלְיָנוּס וּפַפּוּס".

בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר,
פּוּרַיָּא, דִּי לָא לְמִסְפַּד.
בְּשִׁית עָשָׂר בֵּיהּ,
שַׁרְיוּ לְמִבְנֵי שׁוּר יְרוּשְׁלֵם, דִּי לָא לְמִסְפַּד.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, נִיחָא,
בָּא לוֹסַר עַצְמוֹ.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, מַה בָּא לוֹסַר?
לוֹסַר עַצְמוֹ?
לֵית לֵיהּ עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר?
בָּא לְהוֹדִיעָךְ שֶׁהוּא אָסוּר בְּהֶסְפֵּד.

בְּשִׁבְעַת עָשָׂר בֵּיהּ,
קָמוּן עַמְמַיָּא עַל פְּלֵטַת סָפְרַיָּא
בְּמְדִינַת כַּלְקִיס וּבַיִת זַבְדִּין וַהֲוָה פָּרְקָן.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר נִיחָא,
בָּא לוֹסַר עַצְמוֹ.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, מַה בָּא לוֹסַר?
לוֹסַר עַצְמוֹ?
לֵית לֵיהּ עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי שִׁשָּׁה עָשָׂר?
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
כָּל אִלֵּין מִלַּיָּא לָא מְסַיְּעָן וְלָא תָּבְרָן,

לָא עַל דְּרַבִּי מֵאִיר וְלָא עַל דְּרַבִּי יוֹסֵה
לֹא בָא אֶלָּא לְמְנוֹת יָמִים שֶׁנֶּעֶשׂוּ בָהֶן נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל.
תֵּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן, דִּתְנִינַן:
בְּרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן הֵיתְקֵן תְּמִידָא דִּי לָא לְמִסְפַּד.
בִּלְא כָךְ, אֵינוֹ אָסוּר מֵחֲמַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ?
אֲבָל בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים,
מִתְעַנִּין לִפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן.
מַה רָאִיתָ לְהָקֵל בְּאֵלּוּ וּלְהַחְמִיר בְּאֵלּוּ?
שֶׁאֵלּוּ דִבְרֵי תוֹרָה,
וְאֵין דִּבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִין חִזּוּק,
וְאֵלּוּ דִּבְרֵי סוֹפְרִים,
וְדִבְרֵי סוֹפְרִים צְרִיכִין חִזּוּק.
הָדָא דַתְּ אָמַר,
עַד שֶׁלֹּא בָטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית,
אֲבָל מִשֶּׁבָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית, בָּטְלוּ כָּל אֵלּוּ.
רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יוֹנָתָן, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית.
רַבִּי בָּא וְרַבִּי סִימוֹן, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: [718]
בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
אֲמֶשׁ הָיִיתִי שׁוֹנֶה:
מַעֲשֶׂה שֶׁגָּזְרוּ תַעֲנִית בַּחֲנֻכָּה בְּלוּד,
וְאָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁסִּפֵּר,
וְעַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁרָחַץ.
אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
"צְאוּ וְהִתְעַנּוּ עַל מַה שֶּׁהִתְעַנִּיתֶם!"
וְאַתְּ אָמַר בְּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית!
אָמַר רַבִּי בָּא:
וַאֲפִלּוּ תֵּימַר בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית,
חֲנֻכָּה וּפוּרִים לֹא בָטְלוּ.
מִלֵּיהוֹן דְּרַבָּנִין אָמְרִין בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית
רַבִּי יוֹנָתָן צָיֵים כָּל עֲרוּבַת רֵישׁ שַׁתָּא.
רַבִּי אַבּוּן צָיֵים כָּל עֲרוּבַת שַׁבָּא.
רַבִּי זְעוֹרָה צָם תְּלָת מָאנָן צוֹמִין,
וְאִית דְּאָמְרִי תְּשַׁע מָאנָן,
וְלָא חָשׁ לְמְגִלַּת תַּעֲנִית.
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא מְפַקֵּד לְסָפְרַיָּא:
אִן אַתָּת אֶתָּא מִשְׁאֲלוּנְכוֹן, אִמְרוּן לַהּ:
בַּכֹּל מִתְעַנִּין, חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים,
וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְחֻלּוֹ שֶׁלְּמוֹעֵד וַחֲנֻכָּה וּפוּרִים.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ט]
הֲלָכָה יד
[משנה]

אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בַּתְּחִלָּה בַּחֲמִישִׁי,
שֶׁלֹּא לְהַפְקִיעַ אֶת הַשְּׁעָרִים;
אֶלָּא שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת,
שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי,
וְשָׁלוֹשׁ שְׁנִיּוֹת,
חֲמִישִׁי וְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
כֵּשֵׁם שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹנוֹת בַּחֲמִישִׁי,
כָּךְ לֹא שְׁנִיּוֹת וְלֹא אַחֲרוֹנוֹת.

[תלמוד]

שִׁמְעוֹן בַּר בָּא אָמַר:
אַתָּא עוֹבָדָה קֳמֵי רַבִּי יוֹחָנָן,
וְהוֹרִי כְּרַבִּי יוֹסֵה.
וַהֲוָה רַבִּי אֶלְעָזָר מִצְטַעֵר, אָמַר:
שָׁבְקִין סְתָמָא וְעָבְדִין כִּיחִידָיָא!
אַשְׁכַּח תָּנֵי לַהּ רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר.
כַּד שְׁמַע דְּתָנֵי לַהּ רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר, אָמַר:
יָאוּת סָבָא יָדַע פִּרְקֵי גַּרְמַהּ.

רַבִּי מָנָא בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוּדָן:
לֹא כֵן אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה,
רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר:
כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבִּי מַחֲלֹקֶת,
וְחָזַר וְשָׁנָה סְתָם, הֲלָכָה כְסְתָם?
אָמַר לֵיהּ:
לֹא רַבִּי, דִּילְמָא חוֹרָן.
מַה אִן תָּן דְּאַשְׁכַּח רַבִּי מַתְנֵי מַחֲלֹקֶת,
וְחָזַר וְשָׁנָה סְתָם, הֲלָכָה כְסְתָם,
אֲתַר דְּלָא אַשְׁכַּח רַבִּי מַתְנֵי מַחֲלֹקֶת,
אֶלָּא אֲחֵרִים שָׁנוּ מַחֲלֹקֶת וְרַבִּי שָׁנָה סְתָם,
לֹא כָל שֶׁכֵּן שֶׁתְּהֵא הֲלָכָה כְסְתָם?
וַאֲתָא רַבִּי חִזְקִיָּה, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא,
רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר:
וַאֲפִלּוּ אֲחֵרִים שָׁנוּ מַחֲלֹקֶת וְרַבִּי שָׁנָה סְתָם,
הֲלָכָה כְסְתָם.
וּלְמָה הוּא מוֹרֵי לַהּ כִּיחִידָיָא?
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יַנַּאי בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא:
הָדָא דְאַתְּ אָמַר, בְּשֶׁאֵין מַחֲלֹקֶת אֵצֶל סְתָם,
אֲבָל אִם יֵשׁ מַחֲלֹקֶת אֵצֶל סְתָם,
לָא בָרָא הֲלָכָה כְסְתָם. <לא בזאת אמרו>
רַבִּי יוֹסֵה בֵּירַבִּי בּוּן בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא:
הָדָא דְאַתְּ אָמַר, בְּיָחִיד אֵצֶל יָחִיד

אֲבָל בְּיָחִיד אֵצֶל חֲכָמִים,
לָא בְּדָא הֲלָכָה כִּסְתָם.

[תַּעֲנִיוֹת ב,י]
הֲלָכָה טו
[משנה]

אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים,
בַּחֲנֻכָּה וּבַפּוּרִים.
וְאִם הִתְחִילוּ, אֵין מַפְסִיקִין.
דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל.
אָמַר רַבִּי מֵאִיר:
אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל "אֵין מַפְסִיקִין",
מוֹדֶה הוּא שֶׁאֵין מַשְׁלִימִין.
וְכֵן תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

[תלמוד]

כַּמָּה הִיא הַתְחָלָה?
רַבִּי בָּא אָמַר:
אַחַת.
רַבִּי יוֹסֵה אָמַר:
שְׁתַּיִם.
וְכֵן נִפַּק עוֹבָדָא כְּהָדָא דְרַבִּי בָּא.

וּבָמָּה קוֹרִין?
רַבִּי יוֹסֵה אָמַר:
קוֹרִין בִּבְרָכוֹת וּקְלָלוֹת.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי מָנָא:
בְּגִין מוֹדַעְתֵּן דְּהוּא תַעְנִיתָא,
רְבִיעִין עַל מְעֵיהוֹן?
וְלָא יָדְעִין דְּהוּא תַעְנִיתָא?
אָמַר לֵיהּ:
לְהוֹדִיעָן שֶׁקּוֹרִין בִּבְרָכוֹת וּקְלָלוֹת.

רַבִּי יוּדָן קַפּוֹדְקָיָא אָמַר קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה,
בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי:
קוֹרִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ.
קָם רַבִּי יוֹסֵה עִם רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי,
אָמַר לֵיהּ:
אַתְּ שְׁמַעְתְּ מִן אֲבוּךְ הָדָא מִלְּתָא?
אֲמַר לֵיהּ:
אַבָּא לָא אֲמַר כֵּן,
אֶלָּא בְּעֵינֵי טָב,
עַל יְדֵי דְּאִנּוּן יָדְעִין דְּהוּא רֵישׁ יַרְחָא,

הֵן קוֹרִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ,
וּשְׁאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת קוֹרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת.

תָּנֵי:
תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת,
אוֹכֵל אֲפִלּוּ בֵּיצָה אַחַת וְשׁוֹתֶה אֲפִלּוּ כּוֹס אֶחָד,
כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לַשַּׁבָּת מְעֻנֶּה.
דִּבְרֵי רַבִּי יוּדָה.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה,
רַבִּי בָּא, רַבִּי אִימִי בַּר יְחֶזְקֵאל בְּשֵׁם רַב:
הֲלָכָה כְּמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר "מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים".
וְלָמָּה לֹא אָמַר "הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵה"?
אִית תַּנֵּי תָּנֵי וּמַחְלִיף דִּבְרֵי חֲכָמִים.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
וַאֲפִלּוּ יָחִיד שֶׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית בְּעֶרֶב שַׁבָּת,
מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים.
כְּהָדָא רַבִּי בִּיבַי הֲוָה יָתִיב קֳמֵי רַבִּי יַסָּא,
בְּעָא מֵילַף מִנֵּי הָדֵן עוֹבָדָה.
אָמַר לֵיהּ:
נְמָטֵי בַּיְתָא צִיבְחַד? <אגיע לבית מעט>
אָמַר לֵיהּ:
רֵמְשָׁא הוּא? <וכי ערב הוא>
אָמַר לֵיהּ: <רבי יסא>
אַתְּ בְּתַעְנִי?
אָמַר לֵיהּ: <רבי יסא>
אִית גַּבַּי תּוּרְמוֹסִין.
אָמַר לֵיהּ: <רבי יסא>
וּמַשְׁלִימִין כְּרַבִּי יוֹסֵה.

[סוף פרק ב]